

PSALMI

Prijevod Antun Vranić

1816.

Biblioteka
BIBLICA CROATICA

Niz
PSALMI

Glavni urednik
Danijel Berković

Uredništvo
Boris Beck, Danijel Berković, Nino Brozinčević

Priređivač ovog izdanja
Boris Beck

Izvornik prepisao
Giorgio Grlj

Recenzenti
prof. dr. sc. Joža Skok
dr. sc. Božica Pažur

Korektura
Nino Brozinčević

Prijelom
Filip Vacek

Dizajn naslovnice
Iva Đaković

Tajnica uredništva
Monika Bajić

Tisak
Cro Graf, Jablanovec

Izdavač
Biblijski institut Zagreb, Hrvatsko biblijsko društvo

Za izdavača
Danijel Berković, Damir Lipovšek

Godina izdanja
2017.

ISBN 978-953-8003-09-7

Knjiga je objavljena uz financijsku potporu Hrvatske elektroprivrede d.d.

PSALMI

Prijevod Antun Vranić

1816.

PRVOTISAK

Biblijski institut

Centar biblijskih istraživanja

Hrvatsko biblijsko društvo

Hrvatski Psaltir

Psalmi su izraz javnog bogoštovlja i unutarnje pobožnosti, iskaz hvale i patnje, svjedočanstva života i smrti, egzistencijalni krik i smirenje duše. Već treći milenij bezbrojni čitatelji u njima nalaze odjeke svojih vlastitih lutanja i traženja, zbog čega su psalmi postali važan dio vjerske i kulturne baštine čovječanstva.

Psalmi su u hrvatski narod došli već u vrijeme Ćirila i Metoda, odnosno njihovih učenika, a otada su potvrđivali svoju prisutnost u nizu novih prijevoda. Postali su neizostavan dio molitve i umjetničkih djela te su utjecali na rad mnogih pjesnika, od Marka Marulića i Ivana Gundulića, preko Janka Polića Kamova i Miroslava Krležu, do Dražena Katunarića i Čede Antolića danas. Uglazbljeni psalmi pjevaju se svakodnevno u svim hrvatskim crkvama.

Hrvatska psaltirska baština sadrži brojne tekstove veoma visoke umjetničke vrijednosti te od široke kulturološke važnosti, a neki su od njih nedovoljno ili čak potpuno nepoznati javnosti, kako općoj, tako i stručnoj. Budući da je u današnje doba snažno oživio interes za biblijske tekstove, nakanili smo vratiti veliki dug vrijednim, a zanemarenim prevoditeljima.

Projekt *Hrvatski Psaltir* želi na jednom mjestu obuhvatiti hrvatske prijevode psalama radi upoznavanja stručne i šire javnosti s vrijednim tekstovima iz prošlosti, očuvanja hrvatske vjerske, književne i jezične baštine te posvješćivanja veze gradišćanskih Hrvata s Domovinom. Time odajemo priznanje poslenicima koji nisu žalili truda i vremena da svojim suvremenici prenesu ljepotu i važnost biblijskog teksta, ali želimo još nešto: njihove ćemo napore približiti današnjim i budućim čitateljima s nadom da će biti i više od čitatelja – da će biti molitelji i slavitelji.

Arfa Davidova

Antuna Vranića

Antun Vranić (Anton Vranič) rodio se u Karlovcu oko 1764. godine, a bio je župnik u Čučerju, Stupniku i Draganiću te doarhidakon karlovačkog kotara. S njemačkog je preveo i prilagodio djelo njemačkog pisca i pedagoga Joachima Heinricha Campea (oko 1746-1818) *Robinson der Jüngere*, koje je pod naslovom *Mlajši Robinzon: Ilti jedna kruto povoljna i hasnovita pripovest za decu* objavljeno u Zagrebu 1796. Kao autor prvog romanesknog književnog djela za djecu na hrvatskom Vranić je dobio zasluženno mjesto u povijesti književnosti, a studije su o njemu pisali Alojz Jembrih, Tihomir Engler, Berislav Majhut, Joža Skok i drugi proučavatelji hrvatske kajkavske i dječje književnosti.

Vranić je, međutim, i biblijski prevoditelj. Početkom 19. stoljeća zagrebački biskup Maksimilijan Vrhovac (1752-1827) predložio je da se *Biblija* prevede na kajkavski književni jezik te je u tu svrhu okupio svećenike svoje biskupije. Osim Vranića taj su krug sačinjavali Tomaš Mikloušić (1767-1833), Ivan Birling (1775-1852), Ivan Rupert Gusić (oko 1776-1821), Stjepan Korolija (1760-1826), Ivan Nepomuk Labaš (1785-1849) i Ignac Kristijanović (1796-1884). Najmlađi i najdugovječniji od njih, Kristijanović, bio je i najplodniji jer je osim *Evandolja*, *Djela apostolskih* i deset poslanica preveo i desetak knjiga Starog zavjeta, uključujući i *Psaltir*, dok je Labaš preveo *Knjigu o Jobu*, Birling *Poslanicu Filipljanima*, a Gusić kajkavski *Evangelistar* te *Djela apostolska*, dvije poslanice i *Otkrivenje*. Nažalost, što je od tih djela i tiskano, tiskano je davno, a mnoga su ostala u rukopisu ili su čak zagubljena te su teško ili nikako dostupna.

Vranić je u sklopu tog poduhvata preveo *Knjigu psalama* pod naslovom *Arfa Davidova*. Taj je prijevod sačuvan u jednom primjerku u Metropolitanskoj knjižnici Zagrebačke nadbiskupije

pod signaturom MP 86. Ondje ga je nedugo nakon Vranićeve smrti vidio češki i slovački slavist Pavel Josef Šafařík, radeći na svojoj povijesti južnoslavenskih književnosti, te zabilježio da je šteta što taj rukopis nije objavljen – a ta se nepravda ispravlja u ovom izdanju, prvom objavljivanju Vranićeva prijevoda *Psaltira*.

Gdje je i kada nastao rukopis, ne znamo, a ne znamo ni čije su ga ruke – jer ih je više – ispisale. Prijevod je datiran u 1816. godinu, s naznakom da je prevoditelj *Anton Vranič, plebanuš* (župnik) u Šipku, selu koje se danas naziva Draganić. *Arfa Davidova* prevedena je s *Vulgate*, s latinskog, kako je tada bilo uobičajeno, i ima velike sličnosti s biblijskim prijevodom Matije Petra Katančića nastalim približno u isto vrijeme. Najveća je razlika, dakako, Vranićev jezik koji je kajkavski, ikavsko-ekavski, s ponešto štokavskog utjecaja. Druga je velika razlika u tome što je Vranić, iako mjestimice prevodi doslovno poput Katančića, mnogo slobodniji te je njegov jezik živopisan, sugestivan i dinamičan.

Zbog vrhunske književne vrijednosti Vranićeva prijevoda nije se ovdje nimalo zadiralo ni u leksik ni u sintaksu, zbog čega će čitatelj uočiti da se nekad iste riječi pišu različito te da se za isti pojam katkad koriste različite riječi. Vranićev slovopis i pravopis današnjem je čitatelju gotovo posve neprohodan, zbog čega je ovo izdanje u tom pogledu prilagođeno aktualnim standardima, ali tako da se zadrži izvorni duh jezične prošlosti. Da bi čitatelj stekao dojam o izgledu izvornika, iza ovog uvoda slijede faksimili prve dvije stranice. Također, numeracija psalama i redaka u *Vulgati* bila je nešto drugačija pa se i to prisposobilo modernoj kako bismo čitatelju olakšali snalaženje. S tim je u vezi i organizacija stihova i strofa koja tada uopće nije postojala jer su se redci jednostavno nizali – nju su u ovom izdanju načinili priređivači, i to uz pomoć suvremene interpunkcije; usput je ispravljeno i nekoliko malenih omaški. Naposljetku, iza *Arfe Davidove* prirodan je *Glosar* u kojemu se mogu naći tumačenja rjedih i teže razumljivih riječi, kao i moderna transkripcija određenih biblijskih imena.

Vranić je *Arfu Davidovu* opremio nizom podnožnih i marginalnih bilješki u kojima se očituje njegova erudicija i poznavanje jezika, ne samo klasičnih, nego i hebrejskog. Budući da ovo nije kritičko izdanje, one su izostavljene: naime, prvenstvena je želja priređivača da se istakne ljepota i sugestivnost Vranićeva jezika, kako u stihovima, tako i u baroknim uvodima u njih. Ima li kakvih pogreški u ovom izdanju – a to je moguće jer nisu svi prepisivači u sačuvanom manuskriptu imali jednako čitak rukopis – priređivači žale i truditi će se ispraviti ih u idućim izdanjima.

Vranić je nakon *Psalama* preveo još jednu biblijsku knjigu, *Tužaljke (Plač iliti narekuvanja Jeremije proroka)*. Taj je, pak, rukopis datiran u 1820. godinu – a te je iste godine 13. kolovoza u Draganiću umro Antun Vranić. Njegovi biblijski prijevodi, kao i onodobni prijevodi drugih kajkavskih književnika, nastali su u nepovoljnom vremenu za kajkavski. Ubrzo nakon Vranićeve smrti odlučeno je da će hrvatski standard biti štokavski te su se svi njegovi napori odjednom našli na slijepom kolosijeku. A koliko je bio skroman i radišan, najbolje govore njegove vlastite riječi: »Poleg mogućnosti moje i dopušćenja pervejeh dužnostih, tersil sem se zahvalen domovine sin iskazati, njoj vure gdagdašnje dugočasnosti alduvati i osebnomu, koje tuliko krat vzeti bil bi si mogel, rasvetlenju prepostaviti.« Dvije stotine godina kasnije Vranićeva domovina konačno dobiva plod njegova rada na njegovom izvornom kajkavskom jeziku.

na Uskrs 2017.

AREA
DÁVIDOVA
to jest
SOLTARI
SZVETOGA PISZMA
polog Vulgáte
z svojem,
za taglye tesessih mértih Razmévanye,
RÁZTOLNAČHÈNYI,
vu domorodni naps Jezik prenesen:
po
Antonu Wranichu
Plebanusu na Sipku.
Leta 1816.

Faksimil naslovnice rukopisa Vranićeva prijevoda Psalama,
signature MP 86. Preslika uz dopuštenje Metropolitanske
knjižnice Zagrebačke nadbiskupije.

Soltar 1.

Je kakti Predgovor vu pĕta Knjg Soltarov: Na govárjanye na Pobbisnost, y Obodrsávanye Naredbe Bosje: az vu tom, navlastito etoje Blásenost vremenitoga Svolénja; y kôji Drugach chine, pogmu.

1. Bláseni Chlovik, kôj po Nepobósnikov Tolnáchik ne-
hodi, y na Putu Greffnikov nestôji, niti vu Lboru ne,
sredi kúsnim. (a)
2. + Nego po Právdí Goxpona, Volju svojú ravna: y Lopo- + Izas 1,
ved Njegovu Dán y Nôch razmisláva.
3. + Etz bude kakti Drévo zaprádyeno vax Vodú tekú, + Izas 11
chu: kôje Ládá svojega dájke vu Vremenu Svojem.
Lixtje njegovo neodpáde: vŕxa, kôjagod činil bude,
Srećhla mu budu.
4. Ne tako jatk Nepobósniki, ne tak: nego, kakti Prák, kô-
jega Véter od Lixa Zemlje odnáffá.
5. Y zato, nebudu Nepobósniki pri Izúdu (b) kakti nit Gres-
niki: vu Izávischu Pravichnek obštati mogli.
6. Etz poxna Goxpon Puta Pravichnek: y Put Nepobósní-
kôv bude je zátexl.

Solt: 2

a.) Vu Sidorovom ima Lektim, to jest, Soltin-
cse, najmre kotareh, kôji iz vspeh Bosnâchik
y Chlôvchanâchik Zapôvêdih, Vŕmek y Spott
delaju: kôji Izvoje, od vŕkôhêdruge xogin
belaŕŕe, razvúzdane Návukê Svêtu na
xôvščaju

b.) Kak dabi zekel: kâdŕŕe na Súd Boji
tak Dobri Kak y Zločestí zKupazave,
onda Greffniki, y Nepobósniki, nebudu viŕŕe

tak xŕlâti, kâkŕŕu negda xnali xtu-
ti: anapetum najmre, y xholopodig-
nyenim Glâvum kakti Jeleni, nego
od Vŕxâma y Zbâka xDoleporisny-
num Glâvum, Kômaj na Svojêh
Nogâh dervâliŕŕe budu, tar obrudje
ni xvelikim Sxâmom od Pravich-
nek razdruseni budu. veli. S. L. Luf.

ARFA
DAVIDOVA
to jest
ŽOLTARI
SVETOGA PISMA
poleg Vulgate
z svojemi,
za lažlje težehih mestih razmevanje,
RASTOLNAČENJI,
vu domorodni naš jezik prenešeni
po
Antonu Vraniču,
plebanušu na Šipku.
Leta 1816.

Kniga prva

Žoltar 1.

*Je kakti predgovor vu pet knjig žoltarov –
nagovarjanje na pobožnost i obderžavanje
naredbe Božje, ar vu tom navlastito stoji blaženost
vremenitoga življenja; i koji drugač čine, poginu.*

- ¹ Blaženi človik
 koti po nepobožnikov tolnačih ne hodi,
 i na putu grešnikov ne stoji,
 niti vu zboru ne sedi kužnem –
- ² nego po pravdi Gospona volju svoju ravna,
 i zapoved Njegovu dan i noč razmišlava.
- ³ ar bude kakti drevo zasadjeno vuz vodu tekuču
 koje sâda svojega daje vu vremenu svojem.
Listje njegovo ne otpade;
 vsa, koja god činil bude, srečna mu budu.
- ⁴ Ne tako, pak, nepobožniki, ne tak;
 nego kakti prah kojega veter od lica zemlje odnaša.
- ⁵ I zato ne budu nepobožniki pri Sudu
 kakti nit grešniki vu spravišču pravičnih opstati mogli.
- ⁶ Ar pozna Gospon puta pravičnih,
 i put nepobožnikov bude se zaterl.

Žoltar 2.

*Proročanstvo od vtelovljenja, kraljevske
oblasti i zapovedništva Kristuševoga.
Tolnač narodov proti Kristušu koji
Evangelium navuča. Opomenah za kralje.*

- ¹ Zakaj se pobučili jesu narodi
i puki prazna nosiju namišljenja?
- ² Kralji se Zemlje skup zebrale jesu,
dogovarjali su se poglavitelji proti Gosponu
i suprot Kristušu Njegovomu:
- ³ »Rastergajmo Zaveze Njihove
i jarem Njihov od nas hitimo.«
- ⁴ Koji na Nebesih stanuje, osmehaval jê bude,
i Gospon bu im se podšpotaval.
- ⁵ Govoril k njim bude vu serditosti svojoj,
i vu ljutosti svojoj zmešal jê bude.
- ⁶ Ja, pako, postavljen sam po Njem,
kralj Siona, Svete gore Njegove,
ter nazveščam zapoved Njegovu.
- ⁷ Rekel je Gospon k meni:
»Ti si moj Sin. Ja sem te rodil denes.
- ⁸ Zaišči od mene, i dam ti narode za odvetétvo tvoje,
i kraje Zemlje za ladanje tvoje.
- ⁹ Ravnal jê budeš z železnum šibum,
i kakti lončarsko posudje terl jê budeš.«
- ¹⁰ I, kralji, razmite vezda;
vučite se, koji sudite Zemlju.
- ¹¹ Služite vu strahu Gospona,
i trepečuč radujte se Njemu.

- ¹² Poprimite navuk da možebiti ne raserdi se Gospon,
i da zvan pravoga puta ne poginete
kad naskorom plane serditost Njegova.

Blaženi vsi koji se ufaju vu Njega!

Žoltar 3.

*Tverдно ufanje vu pomoč Božju
vu sebi podiže. Skrovnim načinom
prilaže se terpečemu Kristušu.*

- ¹ Žoltar. Davidov.
Kada je bežal pred Absolomom sinom svojem.
- ² Gospone,
zakaj se povnožali jesu pregoniteli moji?
Vnogi se proti meni zdižu.
- ³ Vnogi govore k duši mojoj:
»Nejma pomoči pri Bogu svojem.«
- ⁴ Ti vendar, Gospone, jesi obramba moja,
dika moja, i izvisuješ glavu moju.
- ⁵ Glasom mojem kričal sem Gosponu,
i posluhnul je mene iz Gore svete svoje.
- ⁶ Spal sem, i zaspal sem tverдно;
stal sem se gore,
ar me je Gospon pod obrambu prijel.
- ⁷ Ne bum se bojal jezer ljudih,
koja me opsterla jesu!
- ⁸ Stani se, Gospone!
Bože moj, oslobodi me!

Ar vse, koji se meni prez zroka suprotstavili su,
jesi pobil;
zube grešnikov zdrobil jesi.

- ⁹ Od Gospona je zveličenje
i blagoslov puku Tvojemu Ti daješ.

Žoltar 4.

*Vu kojem nagovarja David tak svoje verne,
koi njega pred Absolonom bežečega slediju –
kak i iste svoje neprijatele, i vse ostale druge –
da Boga iz pravoga serca poštuju, ter od njega mir
i blagoslov naj se ufaju. Skrovnim, pak, načinom
opomina Kristuš i mati Cirkva sine svoje na
tverдно vu Boga ufanje i stalnost vu suprotivčimah.*

- ¹ Na sverhu. Vu pesmah.

Žoltar: Davidov.

- ² Kad bi zazival bil,
posluhnul me je Bog nekrivnje moje.
Vu stiski rasprostranil je meni.
Smiluj se meni
i posluhni molitvu moju.

- ³ Sini človečanski, kak dugo budete serca teškoga?
Zakaj ispraznost ljubite i laž ziskavate?

- ⁴ Znajte da Gospon z svetim svojim vse činil je čuda;
posluhnul me bude Gospon gda budem kričal k njemu.

- ⁵ Serдите se, ali najte grešiti!
Koja si vu sercrah vašeh mislite,
z oneh se vu komorah vašeh žalujte.